

Sygn.akt III AUa 2012/13

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 maja 2014r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku, III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący: SSA Marek Szymanowski (spr.)

Sędziowie: SA Maryla Pannert

SA Piotr Prusinowski

Protokolant: Agnieszka Charkiewicz

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 27 maja 2014 r. w B.

sprawy z odwołania J. V.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o prawo do emerytury

na skutek apelacji wnioskodawcy J. V.

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych z dnia 23 października 2013 r. sygn. akt IV U 3390/13

uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu w Olsztynie, pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach instancji odwoławczej.

Sygn. akt AUa 2012/13

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 15.07.2013 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił wnioskodawcy J. V. prawa do emerytury, gdyż ubezpieczony nie spełnia warunków określonych w przepisach ani art. 24 ust.1 (nie osiągnął wymaganego wieku emerytalnego) ani w art. 184 ust.1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz.U. z 2009r.nr 153, poz.1227 ze zm,) oraz w przepisach rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43). Wnioskodawca nie posiada bowiem wymaganego tymi przepisami okresu pracy w szczególnych warunkach, albowiem organ rentowy uznał za udowodnione tylko 7 lat, 5 miesięcy i 25 dni pracy w szczególnych warunkach.

J. V. wywiódł odwołanie od powyższej decyzji złożył podając, iż ukończył 60 rok życia , a do okresu jego pracy w szczególnych warunkach wliczeniu podlegają:

- okres pracy w Wojewódzkim Inspektoracie Weterynarii w O. od 1.03.1973 r. do 30.09.1977 r. w ekipach dezynfekcyjnych na stanowisku dezynfektor;

- okres pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w B." na stanowisku dezynfektor-deratyzator od 1.09.1978 r. do 31.12.1992 r.

Wyrokiem z dnia 23 października 2013 r. Sąd Okręgowy w Olsztynie odwołanie oddalił. U podstaw tego wyroku legły następujące ustalenie i wywód prawny tego Sądu. J. V. ur. (...) ukończył 60 lat życia i udowodnił do dnia 1.01.1999 r. 25 lat, 7 miesięcy i 16 dni okresów składkowych i nieskładkowych. Nie przystąpił do otwartego funduszu emerytalnego.

Przedłożył świadectwo wykonywania pracy w szczególnych warunkach z którego wynika, iż od 1.03.1973 r. do 31.09.1977 r. w Wojewódzkim Inspektoracie Weterynarii w O. na podstawie umowy o pracę stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace w ekipach dezynfekcyjnych na stanowisku dezynfektor.

Wnioskodawca od 1.09.1978 r. do 31.12.1992 r. jako członek Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w B. był zatrudniony na stanowiskach technik weterynarii, inseminator krów i loch(1/4 etatu) i na cały etat na stanowisku dezynfektor-deratyzator w ekipie dezynfekcyjno-deratyzacyjnej. Spółdzielnia wystawiła wnioskodawcy świadectwo pracy w szczególnych warunkach , iż jako członek w okresie od 1.09.1978 r. do 31.12.1992 r. stale i w pełnym wymiarze czasu pracy wykonywał prace na stanowisku dezynfektor, deratyzator w ekipie dezynfekcyjno-deratyzacyjnej wymienione w wykazie A dziale XIV poz. 6 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie prac wykonywanych w szczególnych warunkach.

Sąd Okręgowy rozważając powyższe ustalenia wskazał, iż wnioskodawca

nie ma skończonych 66 lat i 3 miesięcy , a zatem jego prawo do emerytury należało rozpatrywać pod kątem art. 184 ust 1 i 2 i art. 32 ustawy o emeryturach i rentach i na podstawie § 3 i 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. (Dz.U. nr 8, poz. 43) w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze. Przesłanką nabycia emerytury w tym zakresie jest legitymowanie się okresem 15 lat pracy w szczególnych warunkach do dnia 1.01.1999 r. którego to okresu wnioskodawca nie spełnia, albowiem okres pracy w Wojewódzkim Inspektoracie Weterynarii od 1.03.1973 r. do 30.09.1977 r. w warunkach szczególnych daje zaledwie 4 lata i 7 miesięcy i sam nie jest okresem wystarczającym do przyznania wcześniejszej emerytury. Natomiast okres pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w B. nie może być zaliczony do wcześniejszych uprawnień emerytalnych, gdyż stosunek pracy pomiędzy spółdzielnią a jej członkiem nawiązuje się przez spółdzielczą umowę o pracę (art. 182 § 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze; tekst jedn.: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 z późn. zm.). Inaczej rzecz ujmując, zatrudnienie członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej w tej spółdzielni wynika ze stosunku członkostwa, a nie ze spółdzielczej umowy o pracę.

Wnioskodawca powoływał się na sprawę z odwołania L. P. , w której Sąd Okręgowy- Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Olsztynie wyrokiem z dnia 26.01.2011r., IV U 1735/10, przyznał mu prawo do wcześniejszej emerytury zaliczając okres pracy w szczególnych warunkach w (...) w B. mimo, iż był członkiem Spółdzielni. Sąd Okręgowy przyjął, iż praca traktorzysty niczym się nie różniła od stosunku pracowniczego. Sąd Apelacyjny w Białymstoku apelację ZUS-u od powyższego wyroku oddalił. Następnie w wyniku wniesionej skargi kasacyjnej Sąd Najwyższy wyrokiem z dnia z dnia 25 kwietnia 2012 r. I UK 384/11 uchylił wyrok Sądu Apelacyjnego z dnia 14.06.2011r. i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania. Sąd Najwyższy powołując dotychczasowe orzecznictwo tego Sądu stwierdził, iż okres zatrudnienia w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie jest zaliczany do pracy w szczególnych warunkach wymaganych do uzyskania wcześniejszej emerytury. Jej członek nie jest bowiem pracownikiem, a tylko on ma prawo do takiego świadczenia. Ponownie rozpoznając uchyloną sprawę , Sąd Apelacyjny w Białymstoku –Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych zmienił wyrok Sądu Okręgowego z dnia 26.01.2011r i odwołanie oddalił (sygn. akt. III AUa 674/12).

Z powyższych wyroków jednoznacznie wynika zdaniem Sądu Okręgowego, iż sprawa członkostwa w (...) w B. była badana przez Sąd Najwyższy , który wypowiedział się, iż nie daje ono uprawnień, tak jak pracownikowi, do wcześniejszej emerytury. Przyjmując zatem za podstawę faktyczną to, że wnioskodawca w (...) w B. pracował jako członek tej spółdzielni pominął w całości okres tej pracy w kontekście zaliczenia go do okresu pracy w szczególnych

warunkach , a bez tego wnioskodawca w istocie nie posiada 15 lat pracy w szczególnych warunkach - co skutkowało oddaleniem odwołania na zasadzie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od tego wyroku wywiódł J. V. zaskarżając go w całości zarzucając przede wszystkim obrazę art. 233 §1 k.p.c. poprzez przyjęcie, iż praca wnioskodawcy w (...) (...) w B. była pracą wykonywaną w ramach członkostwa w tej spółdzielni, a ani w ramach normalnego stosunku pracy. Z apelacji tej wynika , iż skarżący zakwestionował też prawidłowość postępowania dowodowego przeprowadzonego w sprawie, w szczególności pominięcie jego wniosków dowodowych. Skarżący ponowił w apelacji wnioszek o przesłuchanie świadków pominiętych przez Sąd Okręgowy oraz dołączył nowe dokumenty z których przeprowadzenia dowodu się domagał.

Ostatecznie zarówno wnioskodawca popierający swoją apelację jak i organ rentowy na rozprawie apelacyjnej wnieśli o uchylenie zaskarżonego wyroku i przykazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu

Sąd Apelacyjny zważył co następuje

Wniesiona apelacja jest zasadna .

W ukształtowanym orzecznictwie sądowym przyjmuje się, iż zatrudnienie wynikające ze stosunku członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie odpowiada warunkom opisanym w art. 22 § 1 k.p., bowiem z jego istoty wynikają prawa i obowiązki niewystępujące w stosunku pracy, a wynikające z art. 18 ustawy z 1982 r. - Prawo spółdzielcze (Dz.U.1982 r. nr 30 poz.210 tekst pierwotny) np. prawo do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej, do wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni, do udziału w nadwyżce bilansowej, do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności oraz prawo do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 42 § 4 Prawa spółdzielczego), obowiązek wniesienia wkładu (art. 152 Prawa spółdzielczego). Z istoty członkostwa wynika obowiązek członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej zespolonego działania przy prowadzeniu wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków (art. 138 Prawa spółdzielczego) w ramach ustalonej w spółdzielni organizacji pracy - wymaganej i niezbędnej wobec wieloosobowego składu spółdzielni. Ustalone zasady kooperacji mogą zatem przypominać wykonywanie pracy pod kierownictwem w określonym miejscu i czasie, ale podporządkowanie spółdzielcy regułom wynikającym z tej organizacji pracy jest właśnie immanentną cechą stosunku członkostwa. Podkreślenia wymaga też, że to ustawodawca wybrał dla członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej inną podstawę zatrudnienia niż umowa o pracę. W art. 155 § 1 Prawa spółdzielczego stwierdza się, że zdolny do pracy członek tej spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni. Zgodnie z art. 156 § 1 ustawy, oprócz członków spółdzielnia może zatrudniać także ich domowników. Natomiast zatrudnienie osób niebędących członkami spółdzielni jest regulowane w art. 157 ustawy. Przepis ten stanowi, że spółdzielnia poza członkami i domownikami może zatrudniać stosownie do swoich potrzeb również inne osoby na podstawie umowy o pracę lub na podstawie innego stosunku prawnego, którego przedmiotem jest świadczenie pracy (por. w tym zakresie wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 kwietnia 2012 r. I UK 383/11 LEX nr 1215134; uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1988 r., III CZP 32/88, OSNC 1989 Nr 10, poz. 152; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 marca 2003 r., (...) SA/Łd (...), Prawo Pracy 2003 nr 9, s. 42; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2005 r., I UK 312/04, LEX nr 989238 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2009 r., I UK 115/09, LEX nr 558571; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2009 r. I UK 186/09 OSNP 2011/13-14/189 wyrok SN z dnia 21 października 2009 r. I UK 115/09 LEX nr 558571). W konsekwencji powyższego uznania, orzecznictwo sądowe przyjmuje ,iż okres zatrudnienia w ramach członkostwa w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) jest zaliczany do pracy w szczególnych warunkach wymaganych do uzyskania wcześniejszej emerytury w oparciu o art. 32 czy art. 184 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 z zm.), które to uprawnienie dotyczy wyłącznie osób zatrudnionych w oparciu o stosunek pracy. Trzeba przy tym zauważyć, iż niekwestionowane orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego i Naczelnego Sądu Administracyjnego przyjęło , iż utrzymanie w przepisach ustawy o emeryturach i rentach uprzywilejowanego nabycia prawa do wcześniejszej emerytury wyłącznie z tytułu pozostawania w stosunku pracy nie narusza konstytucyjnych

zasad równości i sprawiedliwości społecznej, choćby ubezpieczeni z innych niż stosunek pracy tytułów wykonywali zatrudnienie w szczególnych warunkach (por. wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 12 września 2000 r., K 1/00 oraz wyroki Sądu Najwyższego z dnia 7 grudnia 2001 r., II UKN 646/00, OSNP 2003 nr 18, poz. 445; z dnia 28 listopada 2002 r., II UK 77/02, OSNP 2004 nr 6, poz. 105; z dnia 12 lutego 2004 r., II UK 246/03, OSNP 2004 nr 20, poz. 358; z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 142/04, OSNP 2005 nr 17, poz. 272; z dnia 29 czerwca 2005 r., I UK 300/04, OSNP 2006 nr 5-6, poz. 94; z dnia 8 maja 2008 r., I UK 354/07, Monitor Prawa Pracy 2008 nr 10, poz. 544; z dnia 2 października 2008 r., III UK 51/08, Lex nr 509023; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 marca 2003 r., (...) SA/Łd (...)).

Sąd Apelacyjny rozpoznając niniejszą sprawę nie znalazł argumentów, dających podstawę do zakwestionowania dorobku judykatury w tym zakresie. Sąd Apelacyjny aprobuje zatem wyrażony przez Sąd Okręgowy pogląd prawny, iż praca wykonywana w ramach członkostwa w (...) nie może być zaliczona do okresów pracy w szczególnych warunkach w rozumieniu rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43). Nie to jest jednak problemem w niniejszej sprawie, problemem tym jest bowiem to, że Sąd Okręgowy przyjął fakt wykonywania pracy przez wnioskodawcę jako członka tej spółdzielni w sposób procesowo nieuprawniony, w każdym razie przedwcześnie i bez przeprowadzenia postępowania dowodowego. Prawdą jest, że wnioskodawca do akt rentowych złożył świadectwo pracy wskazujące na pracę w (...) jak członka, jednakże już na rozprawie przed Sądem Okręgowym i w składanych pismach wyjaśniał, iż członkiem tej Spółdzielni nie był. Nie było zatem słuszną decyzją Sądu pierwszej instancji oddalenie wniosku o przesłuchanie doprowadzonych świadków, którzy mieli potwierdzić twierdzenia wnioskodawcy co do braku członkostwa. Twierdzenie wnioskodawcy co do braku tego członkostwa nie są przy tym gołosłowne czy bezpodstawne, bowiem część dokumentów przez niego złożona potwierdza, a w każdym razie nasuwa istotne wątpliwości co do przyjętego przez Sąd Okręgowy faktu członkostwa. Wymienić to wypada: świadectwo pracy w szczególnych warunkach z dnia 1 stycznia 1993 r., gdzie nie ma mowy o pracy wykonywanej w charakterze członka (k.74), świadectwo pracy z dnia 31.12.1992 r., które nie wskazuje, że był członkiem (...) (k.93), umowa o pracę z 5 sierpnia 1978 (k.91); pismo z dnia 5 czerwca 1992 r. z którego wynika, że „ J. V. nie podejmował działań aby zostać członkiem (...) M. ” (k.96), ogłoszenie o zwołaniu walnego zgromadzenia (...) M. z 1 sierpnia 1992 r., gdzie wykazano członków uprawnionych do wzięcia udziału w tym zebraniu, wśród których nie ma wnioskodawcy (k.97); pismo prezesa zarządu adresowane do wnioskodawcy (bez daty ale wynika z niego, że jest ono odpowiedzią na pismo wnioskodawcy z dnia 16 lipca 1992 r. k. 98) które wskazuje, że kupno mieszkania może nastąpić tylko na rzecz członka a wnioskodawca tego warunku nie spełnia. Wszystkie te okoliczności zdają się podważać ustalenia Sądu Okręgowego co do przyjętego faktu członkostwa wnioskodawcy w tej Spółdzielni, zwłaszcza, że w istocie Sąd Okręgowy nie przeprowadził w tym zakresie postępowania dowodowego. Wyjaśnienie kwestii członkostwa wymaga zatem przeprowadzenia postępowania dowodowego w całości. Po zwrocie akt Sąd Okręgowy przede wszystkim szczegółowo przesłucha wnioskodawcę - w tym co do okoliczności związanych ze sporządzeniem dokumentów zarówno potwierdzających jego członkostwo jak i je wyłączających. Koniecznym stanie się również przesłuchanie świadków, których wnioskodawca ponownie zgłosił w apelacji (k.72-73) na okoliczności mające znaczenia dla oceny istnienia (bądź nieistnienia) członkostwa, których wnioskodawca doprowadził na rozprawę, a którego to dowodu Sąd Okręgowy nie przeprowadził. Cały zgromadzony materiał dowodowy Sąd Okręgowy ocenił zgodnie z zasadami swobodnej oceny dowodów wynikającymi z art. 233 §1 k.p.c. starając się wyjaśnić i usunąć sprzeczności w tymże materiale. Sąd Okręgowy winien jednak w tym zakresie wziąć pod uwagę to, że wnioskodawca podjął pracę w (...) w B. w 1978 r. a zatem w okresie obowiązywania poprzedniego prawa spółdzielczego tj. ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach (Dz. U. Nr 12, poz. 61 oraz z 1974 r. Nr 47, poz. 281). W świetle art. 114 § 2. tej ustawy rolnicza spółdzielnia produkcyjna mogła zatrudniać czasowo lub na stałe osoby nie będące członkami ani domownikami członków przy wykonywaniu prac wymagających szczególnych kwalifikacji, jakich członkowie nie posiadają. Wprawdzie zasadą była praca świadczona przez jej członków (art. 113) i domowników (art. 114 §1 ustawy) to nie było wykluczone zatrudnianie osób (nieczłonków) o szczególnych kwalifikacjach - a wnioskodawca niewątpliwie takowe posiadał - w oparciu o stosunek pracy.

Reasumując przy ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Okręgowy przeprowadzi w całości postępowanie dowodowe dotyczące ustalenia czy wnioskodawca świadczył pracę w przedmiotowej (...) jako pracownik czy jako jej członek - w zależności od wyjaśnienia tej kwestii oceni sporny okres pod kątem zaliczenia go do okresu pracy wykonywanej w szczególnych warunkach. W razie potrzeby Sąd Okręgowy może skorzystać z uprawnienia przewidzianego w art. 232 zd. II k.p.c. co do dopuszczenia dowodu z urzędu. W przypadku poczynienia uprawnionych procesowo ustaleń co do braku podstaw do przyjęcia, iż praca wnioskodawcy w (...) wykonywana była w ramach członkostwa, Sąd Okręgowy oceni charakter tej pracy pod kątem uznania go jej za pracę wykonywaną w szczególnych warunkach w rozumieniu załącznika (Wykazu A) do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. z 1983r., Nr 8, poz. 43).

Sąd Okręgowy uwzględni też postulat wynikający z utrwalonego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, aby sprawy których przedmiotem postępowania jest prawo do wynagrodzenia ze stosunku pracy, renty czy emerytury toczyły się szczególnie szybko i sprawnie (por. O. przeciwko Austrii, wyrok z 28 czerwca 1990 r., C. przeciwko W., wyrok z 24 maja 1991 r., ; L. przeciwko Polsce, skarga nr 57467/00 wyrok z - 19 października 2004 r.; K. przeciwko Polsce, Skarga nr 59444/00 wyrok z 10 maja 2007 r.). W niniejszej sprawie postulat ten nabiera szczególnego znaczenia wobec stanu zdrowia samotnego wnioskodawcy nie posiadającego źródła dochodu i korzystającego w związku z tym z pomocy społecznej.

W tym stanie rzeczy Sąd Apelacyjny na zasadzie art. 386 §4 w zw. z 108 §2 k.p.c. orzekł jak na wstępie